

УДК: 631.16:658.153

Д. А. Попиченко,
аспірант, Уманський національний університет садівництва

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ КОЛООБІГУ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ

D. Popychenko,
postgraduate, Uman national university of horticulture

THEORETICAL JUSTIFICATION OF THE CURRENT ASSETS CIRCULATION

У статті розглянуті теоретично – методологічних засади колообігу оборотних активів та їх складу. Теоретично обґрунтовано проходження оборотних активів суб'єктів господарювання аграрної галузі через всі стадії виробництва та виокремлено специфічні особливості для цієї категорії для аграріїв. Обґрунтовано доцільність включення до складу оборотних активів специфічних їх елементів таких як молодняк тварин і тварини на відгодівлі та малоцінні і швидкозношувані предмети. Крім того, теоретично доведено, що складовими оборотних активів є амортизація та заробітна плата. Розроблені концептуальні підходи щодо поглибленого теоретичного дослідження особливостей колообігу оборотних активів суб'єктів господарювання аграрної галузі та їх складових. Отримані результати дослідження, які відображають теоретичне обґрунтування колообігу та складу оборотних активів для суб'єктів господарювання аграрної галузі, спрямовані на забезпечення підвищення ефективності аграрного виробництва в цілому та використання оборотних активів, зокрема.

The article deals with theoretical and methodological bases of the current assets circulation and their analysis. The passing of the current assets of the agrarian sector business entities through all manufacturing stages is theoretically grounded and specific peculiarities of this category for landowners are singled out. It is reasonable to include such elements as young animals and fattening animals, goods of little value and high-wear in the complement of current assets. On theoretical grounds we justify that amortization and wages are among the current assets. Conceptual approaches to more profound theoretical study of the circulation peculiarities of the agrarian sector business entities` current assets and their components are worked out. The results of the research reflect theoretical justification of the current assets circulation and mix for business entities of the agrarian sector and they are aimed to increase agrarian production efficiency, and current assets use in particular.

Ключові слова: оборотні активи, амортизація, колообіг, стадії виробництва, молодняк тварин і тварини на відгодівлі, зновустворена вартість, малоцінні і швидкозношувані предмети, процес виробництва, оборотні активи сфери виробництва, оборотні активи сфери обігу.

Key words: current assets, amortization, circulation, manufacturing stages, young animals and fattening animals, newly created value, goods of little value and high-wear, manufacturing, current assets of manufacturing, current assets of circulation.

Постановка проблеми. За кризових умов господарювання загострюється інтерес щодо теоретичного дослідження фундаментальних економічних концепцій та пошуку альтернатив щодо вже напрацьованих теорій. Це повною мірою стосується дослідження проблеми колообігу оборотних активів

суб'єктів господарювання аграрної галузі, вирішення яких сприятиме підвищенню ефективності їх використання особливо за кризових умов.

Проблема колообігу оборотних активів пов'язана зі специфічними особливостями аграрного виробництва, внаслідок чого загострюється інтерес щодо її дослідження, оскільки у авторитетних дослідників відсутня єдність поглядів щодо вирішення цієї проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Всебічне теоретичне обґрунтування колообігу оборотних активів суб'єктів господарювання досліджені в працях таких науковців як Бірман А.М.[2], Кушнір В.М.[2], Білоусенко Г.Ф. [7], Лисиціан Н.С.[8], Бечко П.К. [9], Білик М.Д. [12], Количев Л.І.[14] та багато інших.

Постановка завдання. Варіабельність результатів дослідження щодо теоретичного обґрунтування колообігу оборотних активів суб'єктів господарювання національної економіки в цілому і аграрної галузі, зокрема визначили вибір теми, мету і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних, методологічних положень щодо колообігу оборотних активів відповідно до ринкових умов господарювання, загострення кризових явищ.

Вклад основного матеріалу дослідження. Колообіг оборотних активів нерозривно пов'язаний з господарським колообігом. Оборотні активи в процесі їх використання впливають як на обсяги виробленої продукції, так і на створення доданої вартості за певний відрізок часу. На відміну від теоретичної сутності відтворення колообіг є лише засобом для підготовки умов для нового виробництва і в загальному є макроекономічним процесом, що сприяє забезпеченню безперервності процесу виробництва. Значення колообігу оборотних активів для виробничого процесу беззаперечно є актуальним, внаслідок чого ця категорія є самостійним об'єктом дослідження..

Дослідження колообігу авансованої вартості оборотних активів, в першу чергу, слід розглядати в контексті особливостей аграрного виробництва, які суттєво впливають на весь процес виробництва. На колообіг оборотних активів в аграрному секторі економіки суттєвий вплив має процес виробництва, де основним засобом є земля, як природна лабораторія, яку не можна замінити, а раціональне і ефективне її використання є основною із передумов її збереження. З огляду на це, ефективне використання землі з дотриманням землекористувачами передових технологій виробництва, сівозмін здатне забезпечити збереження її споживчої вартості та підвищення родючості.

Аграрна галузь, як жодна із галузей національної економіки залежить, від природних, біологічних процесів, оскільки суб'єкти господарювання галузі мають справу з живими організмами. На тривалість і сповільнення колообігу авансованої вартості в сільському господарстві впливає відносно тривалий період вирощування рослин і тварин, успішні результати яких залежать від природного фактору. Це певною мірою накладає відбиток не лише на колообіг господарського процесу в цілому, але і на колообіг оборотних активів, зокрема. В окремі періоди року виробництва аграрної продукції для окремих галузей аграрного виробництва взагалі призупиняється. Така особливість має місце для суб'єктів аграрної галузі при вирощуванні ними сільськогосподарських культур. З огляду на такі особливості аграрного виробництва має місце часовий лаг між затратами виробництва і отриманням виручки від реалізації продукції. Крім того, для суб'єктів аграрного виробництва характерна розбіжність робочого періоду з періодом виробництва, що суттєво впливає на тривалість колообігу. Через специфічні особливості аграрного виробництва, наявні перерви період виробництва є більш тривалими порівняно з робочим. Авансування у виробництво оборотних активів здійснюється нерівномірно та на тривалий час, а їх вивільнення - у відносно короткі терміни. Виручка від реалізації надходить в періоди, що визначаються природними умовами, що призводить до зростання залишків оборотних активів у виробничих запасах та незавершеному виробництві. В першому півріччі, як правило, має місце нарощування затрат на виробництво продукції, а в другому – масовий вихід продукції. Внаслідок таких специфічних особливостей аграрного виробництва і побудоване оподаткування суб'єктів аграрного виробництва. Зокрема, єдиний податок в першому півріччі сплачується в розмірі 20% річної суми, а решта 80% - в другому півріччі. Крім того, на колообіг оборотних активів в сільському господарстві суттєвий вплив має значна питома вага внутрішнього обігу продукції.

Основою життя будь-якого суспільства є виробництво матеріальних благ. Безперервності виробництва сприяють три складові : людська праця, предмети праці та засоби праці. Праця характеризує діяльність людини, спрямованої на видозміну і пристосування природних факторів і елементів для задоволення своїх потреб. Предмети праці - це все те, на що спрямована праця людини. Такими можуть бути предмети, безпосередньо створені самою природою, або піддані обробці. Всі ті матеріальні ресурси, за допомогою яких людина впливає на предмети праці становлять засоби чи знаряддя праці. У свою чергу, предмети праці і засоби праці складають засоби виробництва або основні засоби і оборотні активи.

У процесі розширеного відтворення відбувається постійний рух предметів праці у натуральній і вартісній формах. Постійний їх рух в поєднанні із основними засобами є колообігом оборотних активів, для забезпечення розширеного виробництва, підвищення життєвого рівня народу та створення сучасної матеріально-технічної бази.

У процесі господарської діяльності оборотні активи суб'єктів господарювання здійснюють безперервний колообіг, послідовно проходячи три стадії трансформуючись у три форми грошову, виробничу і товарну, що схематично можна зобразити наступним чином: Г-Т...В...Т - Г'.

На першій стадії (Г-Т), яка відбувається у сфері обігу, оборотні активи, авансовані у грошовій формі, набувають товарної форми засобів і предметів праці та робочої сили. На цій стадії колообігу

одночасно приймає участь певна сума оборотних активів, авансованих для створення фонду заробітної плати для подальшої її виплати.

Друга стадія колообігу оборотних активів (В...Т) – виробнича, пов'язана з виробничим процесом, де предмети праці поєднуються з робочою силою. Внаслідок чого створюється нова споживча вартість, яка в грошовому виразі включає не лише перенесену на товар вартість основних засобів у вигляді амортизаційних відрахувань та предметів праці, але і додаткову вартість, забезпечуючи при цьому безперервність процесу виробництва.

На третій стадії колообігу (Т - Г') створена в процесі виробництва нова споживча вартість (готова продукція) реалізується, в результаті чого товарна форма трансформується у висхідну грошову форму, збільшену порівняно з авансованою на першій стадії колообігу на суму доданої вартості. Ця стадія завершує колообіг оборотних активів, створюючи, таким чином, умови для початку нового колообігу і забезпечення безперервності процесу розширеного відтворення. Характеризуючи єдність трьох форм індивідуального обороту – грошової, виробничої і товарної, К.Маркс писав „...капітал перебуває одночасно у всіх стадіях колообігу, а весь колообіг є дійсною єдністю трьох його форм” [1].

Піддаючи оцінці колообіг оборотних активів на кожній із стадій потребує теоретичного уточнення окремих категорій, які безпосередньо впливають на їх рух, приймаючи участь в процесі виробництва. В першу чергу, це відноситься до складу оборотних активів. Включення до складу оборотних активів певної вартості, що притаманна кожній із стадій господарського колообігу в цілому і оборотних активів, зокрема.

На першій стадії колообігу в процес виробництва авансується сума малоцінних і швидкозношуваних предметів, включення яких до складу оборотних активів має неоднозначне тлумачення. На сьогоднішній день погляди науковців щодо вирішення цієї проблеми розділилися: включати чи не включати їх до складу оборотних активів. З огляду на це А.М.Бірман, акцентуючи увагу на те, що малоцінні і швидкозношувані предмети за своїми вартісними параметрами та терміном використання можна віднести до основних засобів вважає теоретично оправданим їх віднесення до складу оборотних активів із наступних причин: по-перше, немає великого часового лагу між часом авансування вартості на їх придбання і повернення в процесі виробництва; по-друге, період їх обігу, як правило, менше року; по-третє, їх використання належать до витрат операційної діяльності, які відшкодовуються із загальних витрат на виробництво поступово, рівномірно впродовж всього року» [2, с.50].

При дослідженні цієї проблеми має місце діаметральне протилежне тлумачення щодо її вирішення. Результати дослідження, проведені В. М. Кушнір свідчать, що малоцінні і швидкозношувані предмети за своєю сутністю є основними засобами. В той же час, на думку цього автора віднесення їх до складу оборотних активів полегшує облік та порядок фінансування [3 с.13]. Враховуючи той факт, що в процесі колообігу малоцінні і швидкозношувані предмети не втрачають своєї натуральної форми В. Я. Нусінов стверджує про необхідність їх віднесення до основних засобів [4 с.10].

Щодо теоретичної концепції стосовно того, що малоцінні і швидкозношувані предмети не втрачають своєї натуральної форми і мають більший термін використання можна відмітити той факт, що у відповідності до національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку, малоцінні і швидкозношувані предмети виокремлені у дві групи: перша з них характеризується П(С)БО № 9 «Запаси», які авансовані у виробництво на термін, що не перевищує один рік, чи нормального операційного циклу, за умови якщо він більше одного року. До другої групи малоцінних і швидкозношуваних предметів віднесені ті, має термін використання яких більше року, регламентується П(С)БО № 7 «Основні засоби» і визначається як малоцінні необоротні матеріальні активи, вартісні ознаки яких підприємство може встановлювати самостійно відповідно до Наказу «Про облікову політику» та Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [5, с. 44].

Відповідно до Наказу про облікову політику підприємства, який формується відповідно до Положень (стандартів) бухгалтерського обліку передбачені два варіанти їх списання на витрати виробництва: або 50% при передачі їх в експлуатацію, а решта 50% при їх списанні, або 100% списання при передачі їх в експлуатацію. За такої організації бухгалтерського обліку в першому випадку 50 % вартості малоцінних і швидкозношуваних предметів переноситься на зновустворений продукт. В другому випадку вся їх вартість переноситься на зновустворений продукт, і практично їх вартість не авансується в наступний колообіг. Це дає підстави нам дотримуватися тієї точки зору за якої ці предмети праці є оборотними активами, оскільки свою вартість переносять на зновустворений продукт впродовж одного року чи одного операційного циклу, не змінюючи своєї речової форми, сприяючи при цьому безперервному процесу виробництва продукції та отриманню прибутку.

До цього часу спірним є питання щодо включення до складу оборотних активів молодняка тварин та тварин на вирощуванні і відгодівлі, які займають чільне місце в структурі оборотних активів суб'єктів аграрного виробництва. З цього приводу беззаперечним є дослідження К.Маркса, який відзначав, що „Худоба в якості робочої худоби є основним капіталом. Тварини на вирощуванні і відгодівлі є сирим матеріалом, який як продукт вступає до колообігу, тому вони є не основним, а оборотним капіталом” [6, с. 181].

Відповідно до положень (стандартів) бухгалтерського обліку в аграрному виробництві доросла продуктивна худоба основного стада та робоча худоба обліковується в складі основних засобів. Вибракувана з основного стада худоба, переведена на відгодівлю і нагул є одним із елементів оборотних

активів. Молодняк тварин обліковується в складі оборотних активів сфери виробництва не приймаючи до уваги чи він призначений для відтворення основного стада, чи для вирощування з подальшою його реалізацією. При дослідженні цієї проблеми мають місце і інші розходження в поглядах з приводу віднесення молодняка тварин і тварин на відгодівлі як елементу оборотних активів до виробничих запасів, що в кінцевій меті по – перше, створює хибне уявлення про їх реальну величину, а по – друге, про співвідношення між виробничими запасами і незавершеним виробництвом. До 1990 р. суб'єкти господарювання аграрної галузі обліковували молодняка тварин і тварин на відгодівлі в складі виробничих запасів. Таке вирішення проблеми на думку Г.Ф.Білоусенка є хибним оскільки „за економічним змістом тварини на вирощуванні і відгодівлі відображають затрати незавершеного виробництва і вони фактично перебувають на стадії виробництва, процес якого ще не завершений” [7, с.149-150].

Враховуючи той факт, що процес відгодівлі худоби чи вирощування молодняка тварин може бути перерваним в будь – який час і бути реалізованими то їх не слід включати ні до виробничих запасів, ні до незавершеного виробництва, а виокремити в окрему групу в складі оборотних активів сфери виробництва.

Незважаючи на давність проблеми існують різні погляди щодо колообігу оборотних активів на стадії виробництва. Це стосується, в першу чергу, амортизаційних відрахувань. Піддаючи аналізу Положення (стандарту) бухгалтерського обліку можна прийти до висновку що амортизаційні відрахування за своєю характеристикою є способом розподілу вартості основних засобів протягом терміну їх корисного використання, забезпечуючи при цьому відтворення основних засобів суб'єкта господарювання. Сума нарахованої амортизації за своєю економічною сутністю включається до витрат виробництва, а після закінчення виробничого циклу, тобто одержання готової продукції з наступною її реалізацією сприяє оновленню основних засобів. Окремі дослідники вважають, що включення амортизації до складу оборотних активів значно розширює їх економічні межі. Основним мотивом такого твердження є те, що амортизація як перенесена вартість основних засобів у процесі колообігу перестає бути їх вартісним елементом і трансформується в елемент оборотних активів [8 с.32].

З огляду на це, амортизаційні відрахування є процесом поступового перенесення вартості основних засобів на вартість зновуствореного продукту у складі зновуствореної вартості: спочатку у формі незавершеного виробництва, а в подальшому – як частина вартості готової продукції, після реалізації якої амортизація накопичується для відшкодування авансованих витрат. Перенесена живою працею на зновустворений продукт амортизація як складова основних засобів, що трансформована в оборотні активи, набирає грошової форми і перетворюється в реальне джерело капітальних вкладень тільки на третій стадії колообігу виробництва, тобто при повному завершенні розрахунків. Таким чином, амортизація сприяє поступовому відшкодуванню вартості основних засобів, які зношуються у процесі їх виробничого використання і в жодному з наступних колообігів оборотних активів як сфери виробництва, так і сфери обігу по мірі їх зносу виокремившись продовжує свій рух в складі зновуствореної вартості. З огляду на це амортизація проходить всі стадії колообігу оборотних активів: на стадії виробництва у складі незавершеного виробництва, на третій заключній стадії як складова готової продукції після її реалізації накопичується для відшкодування авансованих витрат.

З огляду на таке твердження окремі дослідники прийшли до висновку, що амортизація є складовою оборотних активів суб'єктів господарювання, оскільки частина її вартості переноситься на зновустворений продукт і повертається в грошовій формі після реалізації продукції. Амортизаційні відрахування як частина виробничого капіталу, що переходить у товарну форму, трансформуючись зі стадії виробництва в сферу обігу, починає власний рух, не пов'язаний з основними засобами, на які вони нараховувалися [9, с.31]. Це дає підстави стверджувати окремим дослідникам, що амортизація є складовою оборотних активів суб'єктів господарювання, оскільки частина її вартості переноситься на зновустворений продукт і повертається в грошовій формі після реалізації продукції. Амортизаційні відрахування як частина виробничого капіталу, що переходить у товарну форму, трансформуючись зі стадії виробництва в сферу обігу, починають власний рух, не пов'язаний з основними засобами, на які вони нараховувалися [10, с. 30].

Включення амортизації у склад оборотних активів підприємства, на нашу думку, є не зовсім правомірним, хоча певна частка вартості основних засобів, яку вони втрачають, обертається як частина вартості продукту. Амортизація включається у вартість зновуствореного продукту. Варто зауважити, що після реалізації продукції амортизація не повертається у свою натуральну речову форму на відміну від оборотних активів, які після реалізації замінюються такими самими засобами. Амортизація здійснює паралельний рух разом з оборотними засобами на певних етапах виробничого циклу підприємства. Це дає підстави нам стверджувати, що амортизація не включається до складу оборотних активів.

Досліджуючи колообіг оборотних активів та їх склад досі, як свідчить економічна думка, відсутні єдині погляди щодо віднесення до їх складу заробітної плати. Поєднання робочої сили з предметами праці та засобами виробництва досліджується на кожній із стадій колообігу оборотних активів. З цього приводу мають місце діаметрально протилежні погляди на вирішення цієї проблеми, тобто включати чи ні оплату праці до авансованих оборотних активів.

Фундаментальні дослідження складу оборотного капіталу, проведені К.Марксом свідчать, що частина вартості виробничого капіталу, авансована на робочу силу, повністю переноситься на продукт, проходить разом з ним перетворення, що належить до сфери обігу, і, завдяки такому постійному відновленню, постійно залишається в процесі виробництва. Звідси затрати на робочу силу і засоби

виробництва є оборотними активами (оборотним капіталом). При цьому до оборотних активів належать не самі життєві засоби робітника і не його робоча сила, а та частина вартості виробничого капіталу, яка витрачається на робочу силу, і яка завдяки формі свого обороту набуває цього характеру [11, с.89].

В той же час, сучасні дослідження цієї проблеми свідчать, що окремі дослідники заперечують включення заробітної плати до складу оборотних активів, посилаючись на те, що джерелом оплати праці є не авансована, а зновустворена вартість [12]. На протипагу такому тлумаченню інші дослідники цієї проблеми, навпаки, підтверджують правомірність включення оплати праці до складу оборотних активів, аргументуючи цю позицію тим, що колообіг фонду оплати праці безпосередньо у процесі виробництва ідентичний колообігу оборотних активів, оскільки фонд оплати праці як і матеріальні витрати здійснює оборот за один виробничий цикл після якого знову відновлюється. Звідси і підтвердження концепції щодо включення до оборотних активів грошових коштів, авансованих у вигляді фонду оплати праці.

При дослідженні Дж. Ст. Міллем складових оборотного капіталу він прийшов до висновку, що «оборотний капітал ідентичний із капіталом затраченим на робочу силу» [13 с.187]. Прихильником позиції включення заробітної плати до складу оборотних активів є Л. І. Количев, який стверджує, що "... джерелом затрат на оплату праці є оборотні активи, оскільки собівартість готової продукції включає не тільки затрати уречевленої, але і живої праці. Реалії витрат виробництва обумовлюють неминуче авансування оборотних активів на затрати як уречевленої, так і живої праці [14 с.11].

Внаслідок таких чисельних тлумачень вважаємо доцільним включення заробітної плати до складу оборотних активів, оскільки джерелом виплати заробітної плати є оборотні активи. Грошові кошти є елементом оборотних активів. В разі додаткового авансування коштів для виплати заробітної плати такі виплати проводяться за рахунок оборотних коштів. Таким чином, грошові кошти що авансуються для придбання оборотних активів трансформуються із грошової у товарну форму, а при завершенні колообігу повертаються в початкову форму, створюючи при цьому додаткову вартість. Одночасно з авансованими оборотними активами в процесі виробництва авансуються кошти для виплати заробітної плати. Це дає підстави стверджувати, що оплата праці є елементом оборотних активів суб'єктів господарювання.

Враховуючи специфіку аграрного виробництва частина виробленої сільськогосподарської продукції, отриманої на другій стадії колообігу шляхом поєднання предметів праці і робочої сили не підлягає реалізації. Для процесу аграрного виробництва суттєве значення має внутрішній оборот. Окремі види сільськогосподарської продукції не підлягають реалізації, а накопичуються в певних обґрунтованих розмірах для забезпечення висхідних умов колообігу. Це стосується виробленої рослинницької продукції, яка в подальшому буде використана для годівлі худоби та забезпеченні потреби в насінні та садивному матеріалі. Щодо продукції тваринництва у внутрішньогосподарському обороті широко використовують молоко для виховання телят, запаси меду для зимової годівлі бджіл. Тобто, вироблена готова продукція набирає ознак виробничих запасів, які в подальшому будуть використані в наступному колообігу. Такі особливості аграрного виробництва дають можливість стверджувати, про відволікання готової продукції у виробничі запаси для подальшого їх використання для забезпечення безперервності процесу виробництва та проходження авансованої вартості оборотних активів не через три стадії коло обігу, а чотири. Для аграріїв такою стадією колообігу є накопичення оборотних активів у вигляді виробничих запасів.

Розмір виробничих запасів у вигляді внутрішньогосподарського обороту великою мірою залежать від їх вартості, оціненої по фактичній собівартості. З огляду на це однією із пріоритетних задач для аграрної галузі на сучасному етапі є зниження витрат виробництва. Вирішення цієї проблеми практично перебуває в центрі уваги кожного суб'єкта господарювання. Не дивлячись на накопичений досвід щодо впровадження в аграрний сектор економіки передових технологій поки що не напрацьовані заходи щодо зниження витрат, які виникають на всіх стадіях колообігу оборотних активів виробника, інтегрованого з постачальниками матеріальних ресурсів та споживачами його готової продукції. В той же час, реалізація інтеграційного підходу сприяє виявленню резервів щодо зниження затрат, здатних забезпечити узгодженість інтересів суб'єктів господарювання в процесі колообігу їх оборотних активів.

Критерієм ефективного відтворення є приріст капіталу. В той же час, неконкурентна економіка призводить як до абсолютного, так і відносного зниження розміру капіталу суб'єкта господарювання. Це пояснюється, в першу чергу, виробничими відносинами, які виникають на виробничій стадії колообігу та внаслідок особливостей, притаманних аграрному виробництву, що супроводжуються сезонністю виробництва, часовим лагом між надходженням виручки від реалізації і затратами виробництва, специфікою колообігу основних засобів і оборотних активів.

Механізм відтворення оборотних активів повинен забезпечити умови просторово-тимчасової безперервності їх переходу з сфери виробництва в сферу обігу і назад, причому на всіх стадіях колообігу вони мають перебувати в певних пропорціях. При недотриманні останніх порушується безперервність колообігу, що неминуче позначається на загальній швидкості руху авансованої вартості в грошовому вираженні.

Розбалансування режиму колообігу оборотних активів призводить до моноваріантної їх організації, внаслідок чого зростає дефіцит фінансових ресурсів суб'єктів аграрного виробництва і погіршення їх фінансового стану. За таких умов пріоритетним для держави є розроблення механізмів державної підтримки аграріїв, здатних забезпечити продовольчу безпеку країни, опираючись на розвиток економічно ефективного, життєздатного, технологічно розвинутого сільського господарства. При недотриманні

кількісних і якісних пропорцій перебування специфічних активів на різних стадіях колообігу порушується безперервність останнього, що негативно позначається на загальній швидкості руху авансованої вартості. Це є «індикатором якості» фінансово-кредитного механізму підприємства. Для підтримки необхідних пропорцій і забезпечення своєчасності зміни форми вартості за ринкових умов найбільш привабливими стають довгострокові відносини з партнерами як з придбання засобів виробництва, так і реалізації готової продукції. Завершенням обороту вартості останніх є момент, коли після ряду послідовних одноразових колообігів їх вартість повністю переходить у грошову форму. На відміну від засобів праці предмети праці, які повністю споживаються в кожному виробничому циклі своєї натурально-речової форми, а їх вартість повністю переноситься на вартість знову створеного продукту.

Управління оборотними активами передбачає постійний моніторинг ризиків на всіх стадіях колообігу з метою їх мінімізації та унеможливлення негативного впливу на загальний процес виробництва. При прийнятті рішень щодо управління оборотними активами суб'єктів господарювання аграрної галузі слід враховувати ризики, які виникають на підприємстві і потребують особливих управлінських підходів. «Оптимальні» рішення, прийняті з точки зору традиційного підходу до управління оборотними активами, можуть знизити ефективність, оскільки вони можуть не враховувати ризикову складову, що характеризується імовірнісними параметрами.

Різноманіття варіантів колообігу оборотних активів суб'єкта аграрного виробництва можна звести до трьох основних: динамічний (швидка поставка продукції зі складу споживачеві з наданням відстрочки оплати); відкладений (початок колообігу після отримання передоплати від покупця) і комбінований. Критерієм мінімізації є мінімум інтегрального математичного очікування втрат. В цьому випадку слід знайти оптимальні значення періоду погашення кредиторської заборгованості та періоду інкасування дебіторської заборгованості виробника, що перебуває в стадії інтеграції з постачальником матеріальних ресурсів і споживачем готової продукції, що забезпечує мінімальне інтегральне математичне очікування втрат:

За сучасних умов національної економіки ці питання потребують нового методологічного і теоретичного осмислення з позиції реальних протиріч перспектив розвитку ринку. Розроблення цих питань ускладнюється глибокими змінами світового господарства. Нові якісні зміни відбуваються як у формах, так і в самому колообігу основних засобів і оборотних активів в багатьох країнах світу внаслідок науково-технічного прогресу, нових етапів розвитку матеріального виробництва, і передусім суспільного поділу праці. У теоретичному плані потрібне подальше взаємоузгодження питань оборотних активів з проблемами капіталу в цілому та інших факторів виробництва, і насамперед підприємництва. Існує і необхідність обґрунтування державного регулювання функціонування оборотних активів через систему податків і інших економічних важелів.

Висновки з даного дослідження

Проведені дослідження колообігу оборотних активів дають можливість обґрунтувати їх специфіку для суб'єктів господарювання аграрної галузі внаслідок особливостей їх виробництва. Сезонність виробництва, тимчасовий розрив між витратами і надходженням виручки від реалізації продукції, суттєві розміри внутрішньогосподарського обороту мають суттєвий вплив на колообіг оборотних активів суб'єктів господарювання аграрної галузі. Крім того, внаслідок специфічних особливостей аграрного виробництва колообіг оборотних активів проходить не три, а чотири стадії, оскільки на четвертій стадії частина готової сільськогосподарської продукції відволікається з обороту і трансформується у виробничі запаси для продовження наступного колообігу.

До складу оборотних активів слід відносити як малоцінні і швидкозношувані предмети, так як молодняк тварин і тварини на відгодівлі, які є специфічними елементами оборотних активів. Крім того, до складу оборотних активів слід віднести суму нарахованої амортизації і фонд оплати праці джерелом яких є оборотні активи.

Література.

1. Маркс К. Капитал. Критика политической экономии. (Предисл. Ф.Энгельса. Пер. И.И. Скворцова-Степанова). Т.2. – М.: Политиздат, 1974. – 648 с.
2. Бирман А. М. Вопросы улучшения организации оборотных средств / А. М. Бирман // Вопросы экономики. – 1963. – № 1. – С.50.
3. Кушнир В. М. Анализ оборотных средств колхоза / В. М. Кушнир – М.: Статистика, 1978. – 136 с.
4. Финансы рыночного хозяйствования / под ред. В. М. Родионовой – М.: Путь России, Экономическая литература, 2003. – 480 с.
5. П(С)БО 9 „Запаси” // "Бухгалтер". – 2001. – № 4. – С. 44.
6. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинение. – 2-е изд. – Т. 12. – М.: Госполмиздат, 1958. – 880 с.
7. Белоусенко Г.Ф. Финансовое хозяйство колхоза. – М.: Финансы, 1973. – 200 с.
8. Лисициан Н. С. Оборотные средства и их роль в процессе воспроизводства / Н. С. Лисициан // Деньги и кредит. –1983. – № 5. – С.31-36.
9. Бечко П. К. Оцінка стану забезпечення оборотними засобами суб'єктів зберігання зерна Черкаської області / П. К. Бечко, Т. А. Деркач // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: наук. зб.

Прикарпатського нац. ун-ту імені Василя Стефаника. – Івано-Франківськ: видавництво Прикарпатського нац. ун-ту імені Василя Стефаника, 2011. – Вип.7. – Т. 2. – С. 26-32.

10. Ван Хорн Дж. К. Основы управления финансами / Дж. К. Ван Хорн. – М.: Финансы и статистика, 1996. – 800 с.

11. Маркс К. Сочинения / К. Маркс, Ф. Энгельс – М.: Издательство политической литературы. – 1955. – в 39 томах. – Т.20. – 453 с.

12. Білик М. Д. Фінансовий аналіз / М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька – К.: КНЕУ, 2005. — 592с.

13. Милль Д. Основы политической экономии с некоторыми приложениями к социальной философии / Д. Милль – М.: Эксмо, 2007. – 1040 с.

14. Колычев Л. И. Оборотные средства колхозов / Л. И. Колычев – М.: Госфиниздат, 1963. – 195 с.

References.

1.Marx, K. (1974), Kapital. Kritika politichieskoi ekonomii. (Predisl. F. Enhels. Per. I. Skvorzov-Stepanov) [Capital. Political economy criticism], T.2, Moscow: Politizdat, 648 p.

2.Birman, A. (1963), “The issues of the circulating assets organization improvement”, Voprosy ekonomiki, no. 1, pp. 50-56.

3.Kushnir, V. (1978), Analiz oborotnykh sriedstv kolkhoza [Circulating assets of the collective farm analysis], Moscow: Statistika, 136 p.

4.Rodionova, V. (2003), Finansy rynochnoho khoziaistvovaniia [Finance of market management], Moscow: Put Rosii, Ekonomicheskaiia literatura, 480 p.

5.P(S)BO 9 (2001), “Provisions”, Bukhhalter, no. 4, pp. 44.

6.Marx, K., Enhels, F. (1958), Sochinieniie [Composition], 2-e izd. T.12, Moscow: Hopolitizdat, 880 p.

7.Bielousienko, H. (1973), Finansovoie khoziaistvo kolkhoza [Financial economy of the collective farm], Moscow: Finansy, 200 p.

8.Lisitsian, N. (1983), “The circulating assets and their role in the process of reproduction”, Dengi i kredit, no. 5, pp. 31-36.

9.Bechko, P., Derkach, T. (2011), “State estimation of supplying grain storage entities with circulating assets in Cherkasy region”, Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu, Ivano-Frankivsk: vydavnytstvo Prykarpatskoho nats. un-tu imeni Vasylia Stefanyka, no. 7 (2), pp. 26-32.

10.Van Khorn, Dzh. (1996), Osnovy upravleniia finansami [Essentials of finance management], Moscow: Finansy i statistika, 800 p.

11.Marx, K., Enhels, F. (1955), Sochinieniia [Compositions], T.20, Moscow: Izdatielstvo politichieskoi litieratury,453 p.

13.Bilyk, M., Pavlovska, O, Prytuliak, N., Nevmerzhytska, N. (2005), Finansovyi analiz [Financial analysis], Kyiv: KNEU, 592 p.

14.Mill, D. (2007), Osnovy politichieskoi ekonomii s nekotorymi prilozheniiami k sotsyalnoi filosofii [Essentials of political economy with some reference to social philosophy], Moscow: ЭКСМО, 1040 p.

Стаття надійшла до редакції 08.02.2016 р.